

A KANIZSAI VÉGEK TÖRTÉNETÉHEZ.

I. *Betir pasa levele a nádorhoz 1629.*

Mi nagyságos Betir pasa, a hatalmas és győzhetetlen Constantzinápolyi török Császárnak Kanizsai Pasája, *Eszéki, Siklósi, Pécsi, Szigetvári, Babocsai, Berzencei, Kaposvári, Segesdi* Beglerbégje, fő Pasája és főgondjaviselője. Minden hozzám illendő dologban uri jóakaratomnak kész voltát ajánlom Nagyságodnak. Jó egészséggel áldja meg Isten Nagyságodat.

Tekintetes Nemzetes Nagyságos Vitézlő úr, akarám Nagyságodat ez levelemmel megtalálnom: Nem tudatik mi okból és ki parancsolatjából a *magyar régbeli vitézek* meg nem szünnek a sok kártételtől.

Valahun valami károk és szent békeség ellen való dolgok esnek és történnek, mind a környülünk való magyar végbeli *hajduk* cselekszik, és magok könnyebbségeért a latorságot megeselekedvén azt szólnak a mit akarnak, a ki nem igaz. Ők cselekesznek minden latorságot, mégis gyakorta a törökre fogják, a kinek sem hire sem tanácsa benne. Nagyságod pedig gyakorta az ő hazugságokat igazra veszi.

Elhídgye Nagyságod bizonyosan, hogy a sok kártételök immár tellyességgel szenvedhetetlen, kiváltképpen a *kapronczaiaknak*, a mellyek szüntelen nyilván való csatával járnak, mintha egy szál békesség is nem volna, a török vitézeket hordják. E nyáron a Kapronczaiak a császár utjáról *Babocsa* között és *Berzence* között egy török asszonyt gyermekével és egy törökkel elvittek, a mellyek felől irtunk a *kapronczai kapitánynak*, hogy eleresztette volna őket. De nemhogy eleresztette volna, de még csak választ sem

adott levelemre. A mellyek felől Nagyságodnak is két rendbeli levelemben írtam, hogy ha az én levelemre választ nem akar adni a kapronczai kapitány és őket el nem akarja levelemre ereszteni: Nagyságod eresztesse el vele őket. De Nagyságodtul is — noha igen vártam a választ — de semmi válaszem nem jött levelemre. Most is nála vannak.

Ez minap is meg a Segesdi uton *Lábad* nevű falunál egy segesdi Juzbasa alól ugyanazon kapronczaiak a lovat ellőtték, ő magát elvitték. Az után ismeg két törököt a császár útján elfogtak és Kapronczára vittek. Maga sem tagadja a Kapitány; sőt inkább fenyegetőzik is levelében, hogy a törökökben többet is hordat el.

Én a szent békeséghez tartván magamot az alattam való végbeli vitézekkel, a magyar vitézek pedig nyilván való csatákat jártassanak, a mint úgy is cselekesznek: az mi módon lehessen? Nagyságodat kérem, Nagyságod tudósítson felőle; mert immár az ő sok kártételöket el nem alhatják a vitézek.

Mostansággal is egy *Zahim-iszpaját*, *Hemdem iszpaja* nevűt, a maga falujában a Balaton mellett harmad magával megöltek. Azután ismeg vagyon ötödnapja a *segesdi vitézek* kimentek volt egynehányan magoknak télre való életet venni pénzeken. A Balaton mellett Muszt nevű faluba a *Keszthelyi hajdúk* meglesvén őket, reájok ütöttek és megöltek benne.

Ezféle több sok gonoszságokat cselekesznek. A mely sok gonosz cselekedeteket csak egyedül az Isten tudná előszámlálni és nem én.

A szent békeséghez ez szerint tartják a magyar vitézek magokat, a mint Nagyságodnak megírtam. Mikor Nagyságodhoz panasolni mennek a török vitézekre, akkor mind a magok vétköket és cselekedetöket háritják a török vitézekre, a melyben a török vitézeknek sem hírek sem tanácsok nincsen, mert nincsen fejek lelkek arra a török vitézeknek, hogy a magyar végbelieknek csak két pénzérő kárt tegyenek is; mert ha tennének is, fejekkel fizetnének cselekedetökért.

Miulta a szent békeség végbe ment, innen Kanizsáról veszett harmincz avagy negyven ember el szám szerint a békeség alatt. Azonkívül egyéb alattam levő török végvárakból azonképpen. A végbeli vitézek immár egynehányszor izben jöttek hozzám

kérvén azon engem, hogy megengedném ő nekik is, hogy magokat károssá ne hagynák hanem ők is helekbe valót hoznának; de még eddig meg nem engedtem, hanem Nagyságodat akartam először levelem által megtalálnom, hogy ha ennyi kárunk volt, elégítse meg Nagyságod és a Kapronczára elhordott törököket bocsáttatja-e el Nagyságod avagy nem.

Mindenekrül csak Nagyságodtul várok választ és valami válaszm jön Nagyságodtul, annak utánna én is magamat hozzátartván, ha Nagyságod el nem ereszteti a Kapronczára elhordott törököket, és a latrokat a kik a békeség alatt csatáznak meg nem büntetteti, annakutánna magunkat károssá nem hagyhatjuk.

Ezt akarám Nagyságodnak tudására adnom. Isten velünk.

Költ Kanizsán, ma pénteken. Anno 1629. Ez levelemre hamarsággal való minden bizonyos választ várok Kegyelmedtül.

Nagyságod vitéz ur szomszédja. Idem qui supra.

P. S. : A kapronczai kapitány ő kegyelme ezelőtt egynehány esztendővel történt károkat forgat elé e népeken, a melly károk Isten tudja mellyik Pasa ideiben lettek, vagy lettek pedig, vagy ingyen sem. A melly károk pedig más Nagyságos Pasák ideiben estek, azról én nem tehetek; de az én időmben semminemő kára nem esett. Ha pedig olly kára esett én idétem és megbizonnyodik: elhidgye, hogy kárát megtérítettem és a kártevőt érdeme szerint megbüntettettem.

(Czímzet: Az Tekintetes, Nemzetes és Nagyságos Vitéz urnak Gróff *Eszterházi Miklósnak*, Római Császár ő fölsége Magyarországi Palatinosának, Magyarországi Nádor Ispánnak, a Kunoknak főbirájának, Sopron, Zólyom és Bereg vármegyéknek fő Ispánjának, Nekem Vitéz Ur szomszédomnak adassék ez levél.)

II. Szulejmán pasa a nádorhoz 1632.

Mi Nagyságos Suliman Pasa, a hatalmas és győzhetetlen Konstanczinápolyi török császár ő fölsége *Kanizsai beglerbégje* és Kanizsához tartozandó Császár ő fölsége több végvárainak egész a *Dráva és Száva vizeig fő Pasája* és fő gondjaviselője, belső hadakozó tanácsa Isten engedelmeiből. Minden hozzám illendő.

dologban uri jóakaratomnak kész voltát ajánlom Nagyságodnak, jó egészséget adjon Isten mindnyájunknak.

Tekintetes és Nagyságos Vitéz úr, a Nagyságod uri levelét ennekem megadáék, a melyből megértettem bőségesen mit irjon Nagyságod. De hogy ez ideig a Nagyságod levelére választ nem adhattam, oka ez volt, hogy sok külömb külömb féle dolgaim voltak.

A mi pedig a két Császárnak szent végezésöket illeti, a melytet ir Nagyságod hogy csak valami csúfságnak és játéknak vélek, Nagyságod ennekem megbocsásson ha a felett csak valami alábbvaló renden levő ur irná is mégis nem illenék hozzá. Mert én a két császár szent végezését még ez ideig minden erőmmel és minden tehetséggel meg igyekeztem tartani; ezután is azon leszek valamedig Isten az Uraságban megtart, hogy mind magamot, mind pedig az alattam valókat a békeséghez fogom tartani. Ne is adja Isten hogy ellene cselekedjem sem cselekedtessem; mert én is tudom hála Istennek, minemő sok költséggel és fáradsággal ment véghez. A melyre nézve igen is illenék hogy mind a két felől megtartatnék. De jóllehet Nagyságod a török vitézekre háritja a vétket, de mind a magyarok adnak mindenekre okot. Én Nagyságodnak kétszer izben is irtam, mind pedig szóval is izentem a Nagyságod követétül hogy: csak Nagyságod azokat hátraadassa, a kiket Sziget várból Kanizsára való feljövetelemig a magyarok elvittek, tehát én is azokat, a kik az idő alatt elhozattak, hátraadatom. Az idő alatt pedig az egy asszonynál és hajdúnál többet el nem hoztak.

Mind a kétszer izben a Nagyságod nekem küldött választétel levele felette igen megkésett. Meddig Nagyságodtul levelemnek mássa jött, a magyarok mindennap csaknem próbáltak várunk környül. Egy nap néha háromszor, néha kétszer próbáltak, embert vágtek, elevenen is elvittek. Arra való levést azoknak is atyjokfiai levén, nem szenvedhették atyjok fiainak halálokat és elhordásokat. Ha valamelyet elhoztek is zálogba, azokért hoztak el, nem egyéb gonoszból sem pedig rablásképpen. Mert Isten ne adja hogy én a szent békeségnek felbontására módnekül soha is okot adjak, nem úgy mint Nagyságtok. Mert Nagyságtok torkig fekszik a szent békeségnek felbontásában. Mint mostandan is olyan dolog tör-

tént a ki még ez ideig soha nem volt, nem is hallatott sem a háborúságban sem pedig a békeségben. Mert mostansággal a *varasdi gyenerál* hogy különben a török vitézeket oda által nem vehette semmiképpen, mivelhogy megparancsoltam volt nagy erős parancsolat alatt minden várakban, hogy a békeséghez tartsák magokat, senki sehova csatára ne menjen, se nyilván se titkon; mert ha megtudhatom, érdeme szerint megbüntettem érette valamely végvárbelire panasz jön vagy a gyeneráltól vagy valamely kapitányától. Ez végre nem volt senkinek feje lelke hogy odafelé az ő végeire ment volna se nyilván se titkon csatára. Hogy odafelé senkit nem csalhatott a törökökben, ilyen álnokságot gondolt. Valami két vagy három oláhot, a kik az előtt is ide fele a hatalmas császár hatalma alatt laktak többedmagokkal ismeg oda a gyenerál birtoka alá mentek, ilyen álnokságra tanította őket ő maga a gyenerál nagy sok ajándékot és tisztet igérvén nekik, ezt mondván: «Menjetek el — ugymond — *Viroviticzára*, hogy már ti is megujabban lakóul odaakartok menni és mondjátok a viroviticzai törököknek, hogy már ti is meg oda Virovicza mellé akartok lakni menni mind azokkal együtt, a kik az előtt egynehány esztendőtül fogva ott laktak. Ilyen formán ha lehet csaljátok ide őket. Ha ide csalhatjátok hogy ti érettetek eljönnek ide, én — ugymond — urrá teszlek benneteket.» Amint ugy is lett. Odacsalták őket; nem félvén semmit, tartván a szent békeséghez magokat, elmentek hogy már azokat az oláhokat ismeg a császár földére hátrahozzák lakni; a varasdi gyenerál maga személye szerint megleste őket egynehány ezredmagával, a törökökben véletlenül száznál többet kit leváगतott, kit pedig elevenen vitetett el.

Igy tartja Nagyságtok a szent békességhez magát. Micsoda békeség lehessen ez ilyen? Nagyságtok téteti a sok kárt, mégis mivelünk akarná elfelejtetni Nagyságod.

Nagyságod ökörlopásról és bockorról hoz példát. — Nagyságod nagy úr. — Aféle példa előhozás nemhogy Nagyságodhoz, de még Nagyságodnál alább való renden levő úrhoz sem illenék. Én Nagyságodnak aféle haszontalan példát nagy dologért nem irnék, mert nem is illenék uri méltóságomhoz. De én Nagyságodat szeretettel kérem mint vitéz urat azon, ha Nagyságod a szent békeségnek igaz megtartója — Nagyságod magát írja Német, Cseh,

Horvát és Magyarországi Palatinusnak, a mint ugy is vagyon — Nagyságod a Gyenerállal Varasdival bocsáttassa el a szent békeség alatt mód nélkül és nagy véletlenül elfogott törököket, a mellyek semmi gonoszságra okot nem adtak. Ha Nagyságod azokat hátra bocsáttatja, abból megismerem hogy a békeségnek igaz megtartója Nagyságod, és a békeség is állandó leszen közöttünk.

Ezt akarám Nagyságodnak tudására adnom.

Ez levelemre minden jó választ várok Nagyságodtól. Isten velünk.

Költ Kanizsán ma hetfén Anno 1632. Nagyságod vitéz ur szomszédja. Idem qui supra.

(Czimzete, mint az első.)

III. Haszán Pasa a nádorhoz 1634.

Mi Nagyságos Szokolovit Haszán Pasa, a hatalmas és győzhetetlen Konstanczinápolyi török Császár ő felsége *Kanizsai beglerbégje* és Kanizsához tartozandó több végházainak főpasája és főgondjaviselője.

Minden hozzám illendő dologban uri jóakaratomnak kész voltát ajánlom Nagyságodnak mint vitéz urnak. Jó egészséget adjon Isten mindnyájunknak.

A Nagyságod levelét énnekem megadák, a melyből megértettem bőségesen mit írjon Nagyságod. A többi között azt írja Nagyságod, hogy nagy hosszú levelet irtam *Bessenyei*-nek, és hosszú lajstromban elszámláltam az alattam levő vitézek kárvallásit.

Nagyságod megbocsássa, nem csak Besenyeinek, de még Nagyságodnak is azont irhatom, a ki igaz, irom is. De Nagyságod az én irásomra nem ad választ, hanem más egyéb dolgokrul ir Nagyságod.

Irja Nagyságod, hogy Pesten gyűlések volt a törököknek és aféle tábori hadba nem ítélte Nagyságod méltónak levél irását. — Én sem Pesten sem másunn, sem gyűlésben sem hadban nem voltam, hanem mind itt Kanizsán voltam; nem is itélem magamban hogy Pesten aféle derekas had lett volna, hanem az eleitül fogva szokott volt — amint Nagyságtok is tudja, — hogy minden

esztendőben innen alól fel kell menniek a Zahim-ispajáknak a Nagyságos Vezér-Pasához. Mikor fel mennek, az után, mikor a nagyságos vezér akarja, akkor ereszti haza őket; az ő Nagysága hire nekül akkor haza nem mehetnek mikor ők akarnak.

Irja Nagyságod, hogy hosszú írásomban sok panaszokat teszek, de ha Nagyságod akarná előszámlálni, egy helyében százat számlálhatna Nagyságod. — Én a Nagyságod panasztételét nem tudhatnám mi volna olyan súlyos és felettébb való én ellenem és az én alattam levő vitézek ellen, holott hagyom mind a Nagyságod igaz lelkiismeretire mind pedig az itt körülünk levő végbeli kapitányok lelkiismeretire, ha igazán meg akarják mondani és lelkeket nem akarják megsérteni, nem mondhatják azt, mióta én személyem szerint ide jöttem Kanizsára az uraságba, hogy a magyar végbeli vitézeknek a török vitézektől ez ideig mód nekül való károk esett volna, a békeség alatt úgy a szent békeséghez tartottam az alattam valókat. Ha mi azelőtt való pasatársaim idejében történt pedig, én azt nem tudom; ha esett is valami, ahhoz semmi közöm nincsen.

De az én időmben való husz huszonegy káraink felől, kiváltképpen a mellyek az időtül fogva történtenek, mióta a királykövete onnan alól a győzhetetlen Császáruktól Budára feljött, a mellyek estenek, semmi választ nem teszen: ha téríti-e meg kárainkat avagy nem; a mely káraink bizonyosak. A mely törököket elhordottak Császár utjáról honnan, kik *Légrádon* vannak azokban, — a mint Besenyeinek is megirtam volt, — némellyek *Dernyén*, némellyek pedig *Kapronczán*. Nagyságod Magyarországi Palatinusnak és helytartónak írja magát lenni. Nagyságodtól meglehetne az, hogy kárainkról megelegíthetne és az elhordott törököket megadathatná. Én sok kárainkat számláltam elé. A török vitézek sok kárvallása és veszedelme Nagyságod előtt semmi; és az *egerszegiek* egynehány lova Nagyságod előtt soknak tetszik. — Nagyságodnak azért nem szükség sokat írnom. Kérdje meg Nagyságod a komári viczekapitányt és vajdákat az ő igaz lelki ismeretikekre mit cselekedjenek Komár között és Kanizsa között a *légrádiak* és *dernyeiek*. Akár molnákból, akár faluk mellett, törököket vágnak és elvisznek. Ha lelköket el nem akarják veszteni, azok megtudják mondani Nagyságodnak. Hirekkel vagyon azoknak sok gonosz cselekedetjük.

A mely nap az iszpaját is levágták, mikor a vitézek kimentek nyomra nyomozni, és *Egerszeg* felé mentek. Egynehány lovat ha elhoztak — kit én nem tudok — a mellyeket írja Nagyságod hogy ha megadatok és a kik a szent békeség alatt aféle károkat cselekesznek ha megbüntettetek jó jóval, hol nem, tehát én is részes leszek a dologban mintha magam cselekedtettem volna: tagadom azt; Nagyságod megbocsássa, én ez ideig is aféle módnekül való dologgal nem éltem, de a mint szokták mondani, magáról ember mást sem hiszen.

Nagyságod is azért a mi kárainkat és embereinket ha megadatja és aféle szent békeség ellen cselekedőket ha megbünteti: abból megtudom én is hogy a szent békeségnek igaz szeretője Nagyságod; én is azután azon leszek, hogy a lovakat felkerestessem.

Hol pedig Nagyságod a mi kárainkról eleget nem tétet, és az elhordott törököket meg nem adatja: tehát abból megtudom, hogy Nagyságod is részes a dologban, mintha Nagyságod cselekedtette volna.

Im ez elmúlt napokban, azután hogy Besenyeinek küldtem úri levelemet, *Gombai Benedek* hatvanad vagy hetvened magával ment volna a segesdi utat lesni, törököket fogni.

Isten nem segítette. Mert valami gyalog törökök, tizenketten, reájok találtak. Futva szaladtak Komáromba. Azt is meg tudják mondani a Komáriak Nagyságodnak.

Ez szerint tartják a magyarok, akár egerszegiek, akár másunnal valók, a szent békeséghez magokat. — De ez ideig az én alattam valók felessen, sem pedig zászlóval, sem Császár utat lesni, sem egyebüvé nem mentek. Valaki Nagyságodnak úgy adta eleibe a dolgot, — Nagyságod megbocsássa — de az az ember hazudott Nagyságod előtt.

Ezt akarám Nagyságodnak a Nagyságod levelére válaszul adnom. Isten velünk.

Költ Kanizsán, ma szombaton. Anno 1634.

Nagyságodnak vitéz úr szomszéd szolgálja. Idem, qui supra.
Czímzete, mint az első.

(Mind a három *eredeti*. Eszterházy Miklós nádor levelei között. Repos: 71., a *kismartoni* főlevéltárban).

Dr. MERÉNYI.